

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖРЕГІОНАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У АПК УКРАЇНИ

У статті розглянуто проблеми державного регулювання міжрегіональних зв'язків у АПК України у сучасних умовах поглиблення агропромислової інтеграції.

In the article the problems of government control of between regional connections are considered in agroindustrial complex of Ukraine in the modern terms of deepening of agroindustrial integration.

Ключові слова: агропромислова інтеграція, АПК, державне регулювання, міжрегіональні зв'язки.

ВСТУП

Практичний досвід розвитку АПК свідчить про те, що участь державних структур в регулюванні міжрегіональних зв'язків у АПК необхідна і можлива.

Необхідна — у зв'язку з великою значущістю міжрегіональних агропромислових об'єднань для розвитку АПК і вирішення соціальних питань, а можлива — у зв'язку з наявністю специфічних інструментів, які можуть бути задіяні тільки на державному рівні.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті — дослідити проблеми державного регулювання міжрегіональних зв'язків у АПК України та шляхи їх подолання.

РЕЗУЛЬТАТИ

Враховуючи необхідність і можливість державного регулювання міжрегіональних зв'язків у АПК, для регулювання міжрайонних інтегрованих формувань повинні бути задіяні районні рівні управління, включаючи законодавчі й виконавчі державні структури районів, а при особливій значущості агропромислових об'єднань — і регіонів (областей).

У межах державних регіонів, на базі міжрегіональних договорів підрозділів адміністрацій під керівництвом державних структур пропонується вирішувати наступні завдання:

- сприяти створенню сприятливих умов для розвитку міжрегіональних зв'язків і забезпечення споживачів продукцією АПК високої якості і за доступними цінами;

- забезпечувати підвищення ролі товаровиробників у ланцюзі доведення продукції АПК до кінцевих споживачів при одночасному обмеженні діяльності посередників;

- сприяти створенню інфраструктури продовольчих ринків з сучасним рівнем технічного оснащення,

- інформаційного забезпечення, маркетингових служб, складського і транспортного господарства і т.д.;

- сприяти розвитку біржової торгівлі, електронних торгів, використанню клірингової системи розрахунків, розвитку системи страхування транспортних і комерційних ризиків;

- забезпечувати узгоджене проведення в регіонах закупівельних і товарних інтервенцій з продовольчих товарів, які дозволяють захистити товаровиробників і споживачів продукції від необґрунтованих змін цін;

- проводити авансування закупівель сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства для державних потреб і міжрегіонального продуктообміну;

- створювати спеціальні фонди для кредитної підтримки товаровиробників і споживачів продукції АПК за рахунок засобів державного і регіонального бюджетів, а також інших інвесторів;

- підтримувати створення міжрегіональних й інших інтегрованих формувань, зокрема холдингів, фінансово-промислових груп;

- удосконалювати структуру агропромислового виробництва, передбачивши використання прогресивних безвідходних й інших технологій на базі сучасних досягнень НТП;

- розвивати багатоскладне сільське господарство, спираючись на товарні підприємства;

- сприяти створенню і участі у встановленні раціональних міжрегіональних і міжгалузевих зв'язків громадських організацій з метою координації діяльності з розвитку виробництва продукції АПК, її реалізації, створення для цього організаційних, економічних, науково-технічних, соціальних й інших передумов [1, с. 165].

Для успішнішого розвитку міжрегіональних агропромислових зв'язків ми пропонуємо в межах договору між регіонами на базі державних органів цілеспрямовано проводити сумісну політику, застосовуючи наступний механізм:

1. Розробка міжрегіональної Програми розвитку АПК державного рівня, в якій враховується раціональне розміщення аграрно-промислового виробництва по регіонах.

2. Враховуючи, що адміністративні важелі впливу в умовах ринкової економіки не можуть бути безпосередньо задіяні для виконання цієї Програми, необхідно використовувати ринкові механізми оподаткування, пільгового кредитування, дотування тощо, стимулюючи виробництво продукції АПК в тих умовах, де це необхідно і раціонально, зокрема, з урахуванням впровадження сучасних прогресивних технологій виробництва продукції.

При цьому доцільно застосовувати продуктово-територіальний принцип, розробляючи систему пільг і обмежень стосовно конкретного продукту, який виробляється в певних природно-економічних умовах.

Виходячи з вказаного і враховуючи, що реалізація цих положень можлива на рівні конкретних суб'єктів України, державним структурам регіонів у рамках загальної Програми розвитку АПК державного рівня необхідно розробити свої заходи щодо обмеження, згортання або розширення виробництва певної продукції за допомогою відповідних економічних важелів і стимулів.

3. Важливим напрямом спільної діяльності в рамках Програми розвитку міжрегіональних агропромислових зв'язків є уніфікація регіональних нормативно-законодавчих актів. Сюди можна віднести техніко-технологічні і екологічні вимоги до виробництва продукції, регулювання руху продукції з міжрегіонального продуктообміну, питання стимулювання виробництва певної продукції в межах міжрегіональної домовленості відповідно до Програми тощо.

При цьому необхідним є облік керівними структурами регіонів при вирішенні питань розвитку АПК і міжрегіональних зв'язків державних і міжнародних вимог. Застосування цих заходів може погано відбитися на фінансово-економічному стані українських сільськогосподарських товаровиробників.

У той же час Угодою по сільському господарству передбачений дозвіл застосування прямих і непрямих державних заходів допомоги з метою заохочення розвитку сільського господарства і аграрної сфери, що є невід'ємною частиною програм розвитку цих країн. Тобто необхідно передбачити включення питань розвитку агропромислової інтеграції, зокрема міжрегіональної інтеграції в українські державні програми розвитку країни.

Необхідно також передбачити розширення дозволених інвестиційних субсидій і субсидій на покриття витрат в сільському господарстві, які надаються виробникам з низькими доходами або бідним відносно ресурсів. В Україні, яка в даний час знаходиться на рівні країн, які розвиваються, велика частина сільськогосподарського виробництва розташована в несприятливих для сільського господарства умовах, від 40 до 90% організацій мають доходи, які не покривають витрати на виробництво сільськогосподарської продукції. Тобто цілком закономірно передбачити таку підтримку для сільського господарства регіонів при вирішенні завдань розвитку міжрегіональних агропромислових зв'язків.

Крім того, необхідне розширення передбаченої державної підтримки наукових досліджень; боротьби з

шкідниками і хворобами; утворення інформаційно-консультативного обслуговування; проведення ветеринарних і фітосанітарних заходів; послуг з маркетингу, розповсюдження ринкової інформації; інспекційних послуг; вдосконалення інфраструктури, включаючи електропостачання, дороги та інші засоби транспорту, ринкового і портового устаткування, водопостачання, дамб і дренажних систем; проведення робіт із створення інфраструктури у поєднанні з програмами з охорони навколишнього середовища; створення державних резервів для забезпечення продовольчої безпеки, програм регіонального розвитку; фінансової участі уряду в програмах страхування і забезпечення доходів, компенсація збитку від стихійних лих; сприяння структурній перебудові сільськогосподарського виробництва за допомогою стимулювання інвестицій, платежам по програмам охорони навколишнього середовища, виплатам за програмами регіональної допомоги виробникам, які знаходяться в несприятливих регіонах та ін. [4, с. 132].

Все вказане дозволить органічно увійти до міжнародного співтовариства, забезпечуючи підтримку розвитку вітчизняних товаровиробників і міжрегіональної агропромислової інтеграції.

4. Наступний блок питань, який необхідно вирішити на рівні державних структур в рамках спільної діяльності за Програмою розвитку АПК і міжрегіональних зв'язків, це — відносини з іншими регіонами, які не беруть участь у підписанні договору про співпрацю.

Основними блоками тут можна вважати:

— вирішення митних питань;

— встановлення раціональних принципів і механізмів проведення державних закупівель.

Проводити державні закупівлі для забезпечення соціальної сфери, формування державних резервів, зокрема для проведення інтервенції, в регіонах доцільно, виходячи з таких принципів:

— закупівлі всієї продукції, на виробництві якої спеціалізуються визначені регіони, здійснювати тільки в цих регіонах;

— продукцію, на виробництві якої спеціалізуються визначені державою регіони, але яку в них вироблено недостатньо, може заповнюватися за будь-якими іншими каналами;

— кожен регіон проводить державні закупівлі продукції, з якої регіон не спеціалізується і яку необхідно ввозити;

— продукція, з виробництва якої визначені державою регіони не спеціалізуються, може купуватися за будь-якими каналами.

При проведенні державних закупівель може бути запропонований наступний механізм стимулювання раціонального міжрегіонального розміщення виробництва сільськогосподарської продукції шляхом встановлення квот за регіонами, виходячи з таких принципів:

— кожен регіон проводить державні закупівлі продукції, з якої регіон не спеціалізується і яку необхідно ввозити;

— продукція, з виробництва якої, регіони не спеціалізуються, може купуватися ними за будь-якими каналами.

5. Важливим напрямом державного регулювання міжрегіональних зв'язків і умовою їх успішного розвит-

ку є інформаційне забезпечення. Цей напрям державним структурам необхідно цілеспрямовано розвивати в рамках регіонів, створюючи єдину інформаційну мережу, яка відповідає вимогам оперативності, надійності, достовірності даних, які надаються.

Тут можна виділити два крупні самостійні напрями:
— оперативне спілкування господарюючих суб'єктів і фахівців АПК за допомогою електронної пошти;

— створення мережі інформаційних служб.

Перший напрям легко реалізується при підключенні до мережі Інтернет.

Другий можливо реалізувати за допомогою створення інформаційного центру в державному центрі з мережею інформаційних служб у всіх регіонах.

До участі в створенні такого центру доцільно підключити органи Держкомстату і управлінь АПК всіх рівнів (регіонального, районного). Можна привертати до співпраці також зацікавлені комерційні структури.

При створенні інформаційного центру не обов'язково всю інформацію зберігати в окремому інформаційному центрі. Достатньо, на нашу думку, за необхідності оперативно по електронній мережі запрошувати необхідні дані від периферійних інформаційних служб і швидко отримувати від них всю потрібну інформацію.

6. Дуже важливим для успішного розвитку міжрегіональних зв'язків є надання оперативних і якісних консультаційних послуг всім господарюючим суб'єктам і фахівцям АПК. Забезпечення реалізації цього напрямку необхідно взяти на себе державним структурам. Це пов'язано з тим, що в державних наукових установах зосереджений висококваліфікований кадровий потенціал таких служб, а також є можливість на базі відповідних науково-дослідницьких інститутів, вузів створити єдину замкнуту мережу консультаційних служб по регіонах з отриманням необхідної оперативної інформації з місць і від інформаційних служб.

7. Одним з найважливіших напрямів регулювання міжрегіональних агропромислових зв'язків можна вважати безпосередню участь державних структур в інтегрованих агропромислових формуваннях. Залежно від рівня і значущості інтегрованого формування можуть бути різними варіанти участі держави в їх діяльності. На рівні держави доцільна участь в таких формуваннях відповідних регіональних і державних органів при тісній координації своїх дій між собою, зокрема в межах вищезгаданих домовленостей.

Аналогічна схема спільної діяльності державних структур з розвитку міжрегіональних агропромислових зв'язків з відповідним коректуванням, виходячи з рівня ієрархії, може бути застосована на міжмакро- і міжмікро-регіональному рівні. У першому випадку основні напрями і механізми регулювання можуть розроблятися за вищезгаданою схемою в рамках міжнародних союзів, в другому — регіональними, районними державними і муніципальними структурами адміністративно-територіальних одиниць.

Окрім вказаних вище концептуальних положень з регулювання розвитку міжрегіональних агропромислових зв'язків, необхідні також певні зміни в законодавстві про фінансово-промислові групи, зокрема введення прискореного порядку реєстрації ФПГ і зняття ряду організаційних обмежень для усунення ситуації, коли

інтегровані структури АПК, які фактично діють як фінансово-промислові групи, позбавлені подібного статусу.

Необхідно законодавчо закріпити визначення інтегрованих формувань в АПК, доповнивши фінансово-промислові групи аграрними ФПГ, холдингами, агрокомплексами (агрокомбінатами), об'єднаннями у формі простих товариств і так далі, застосовуючи як критерій чисельність і види об'єднаних виробничих напрямів, ступінь інтегрованості та інші об'єктивні ознаки.

Упор при наданні пільг і державної підтримки законодавчо визнаним інтегрованим агропромисловим формуванням повинен бути направлений на уявлення про реальні фінансові і організаційно обґрунтовані пропозиції (бізнес-плани, організаційні проекти і так далі).

Необхідна корінна зміна критеріїв антимонопольного регулювання діяльності інтегрованих агропромислових формувань шляхом відходу від домінування державних і регіональних інтересів і обліку фактичного рівня цін, якості продукції, відвертості ринку і так далі.

Доцільне введення укладання індивідуальних довгострокових угод між найбільшими інтегрованими агроформуваннями і виконавчими органами влади суб'єктів України або, за необхідності, Урядом України. Дані угоди, розвиваючи практику "індивідуальних домовленостей" по сплаті податків і платежів (між державними податковими органами і найбільшими компаніями), могли б чітко і однозначно пов'язувати надання пільг і державної підтримки з виконанням фіскальних й інших державних зобов'язань.

ВИСНОВКИ

Складність для регулювання міжрегіональних зв'язків у АПК в масштабах нашої країни, враховуючи її значні розміри, представляють міжрегіональні об'єднання, оскільки урядові законодавчі акти регулюють загальні принципи діяльності в АПК в масштабах країни, але не зважають на специфіку діяльності міжрегіональних інтегрованих формувань, включаючи особливості їх створення і функціонування в конкретних територіальних, природнокліматичних і фінансово-економічних умовах.

Формування державної політики регіонів, на нашу думку, створило основу, завдяки якій можна в даний час забезпечити ефективне регулювання розвитку міжрегіональної агропромислової інтеграції стосовно конкретних умов. Для цього органам державного управління регіонів доцільно додати відповідний статус і передати необхідні повноваження, укріпивши структури, які займаються питаннями АПК.

Література:

1. Політика і розвиток сільського господарства України / За ред. Штефана фон Крамона-Таубаделя, С. Зорі, Л. Штріве. — К.: Альфа-Прінт, 2001. — 312 с.
 2. Сатановська О. Роль держави в регулюванні економічних відносин / О. Сатановська // Економіка України. — 1999. — № 11. — С.36—44.
 3. Статівка А. Державне регулювання продовольчого ринку України в сучасних умовах / А. Статівка // Право України. — 2001. — № 10. — С. 29—32.
 4. Черевко Г. В. Державне регулювання економіки в АПК: навч. посіб. — К.: Знання, 2006. — 339 с.
- Стаття надійшла до редакції 03.12.2009 р.*